Scris de Pr. Serafim Rose
Vineri, 16 Octombrie 2020 11:33

Deismul a reprezentat, poate, cea mai caracteristică mișcare intelectuală a secolului al XVIII-lea. Pentru deiști, există Dumnezeu, dar este destul de irelevant. Cu alte cuvinte, El creează lumea după care se retrage, iar de acolo mai departe lumea nu mai are nicio legătură cu Dumnezeu. Însuși Newton credea că Dumnezeu nu poate calcula totul foarte corect, cum ar fi de pildă, traiectoria cometelor. Pentru Newton, universul era un imens ceasornic făcut de Dumnezeu, dar în care El mai intervenea pentru a-l fixa, un fel de întoarcere a ceasului. Mai târziu însă, au apărut astronomii care au afirmat că nu este adevărat. Există în fapt o teorie unificată care explică totul inclusiv cometele și toate mișcările lor neregulate. Așadar, Dumnezeu este necesar doar la început când creează după care devine ceva foarte vag. În felul acesta, miracolele și profețiile ajung să fie puse sub semnul întrebării, iar mulți scriitori deja încep să afirme că nu sunt altceva decât superstiții. Francezii devin în această privință mult mai radicali decât englezii.

Avem, de pildă, exemplul lui Diderot care afirmă într-o scrisoare privată (era mult prea devreme pentru a face publice astfel de afirmații) următoarele: „În opinia mea religia creștină este cea mai absurdă și atroce prin dogmele el. Este cea mai ininteligibilă, cea mai metafizică (metafizic devine acum un cuvânt de ocară – notă P.S.R.) cea mai strâmbă și obscură, și pe cale de consecință cea mai susceptibilă să dea naștere la facțiuni, secte, schisme și erezii; cea mai dăunătoare pentru liniștea publică, cea mai periculoasă pentru suverani prin ordinea sa ierarhică, prin persecuțiile sale, și disciplina sa; cea mai năroadă, cea mai tristă, cea mai gotică (un alt cuvânt de ocară, Evul Mediu – notă P.S.R.) și cea mai sumbră în ritualurile sale; cea mai puerilă și nesociabilă în moralitatea sa, luată nu în ceea ce are în comun cu moralitatea

universală, ci în ceea ce are ea specific al ei, și care constituie moralitatea evanghelică, apostolică și creștină, care este cea mai intolerantă dintre toate. Luteranismul, eliberat de unele absurdități, este preferabil catolicismului. Protestantismul (calvinismului) luteranismului, socianismul protestantismului, deismul cu templele și ritualurile sale socianismului." După cum puteți vedea Diderot dorea prezervare a ceva din religie. Dorea deismul cu temple și ritualuri deoarece este bun pentru popor.
Voltaire are același duh și chiar a afirmat „Ecrasez l'infame" - distrugeți acel lucru odios, creștinismul. „Orice om de bun simț, orice om bun, trebuie să privească cu oroare secta creștină. Marele nume de „deism", care nu este suficient de prețuit, reprezintă singura denumire pe care trebuie să o adopte. Singura evanghelie pe care trebuie să o citească este marea carte a Naturii, scrisă de mâna lui Dumnezeu și parafată cu sigiliul Său. Singura religie care ar trebui practicată este religia închinării la Dumnezeu și a faptului de a fi bun. Este imposibil ca această religie curată și veșnică să producă răul, așa cum este imposibil ca fanatismul creștin să nu-l producă. "

Împotriva minunilor

Ultima redută a oamenilor care apărau religia supranaturală pe alte baze decât cele sentimentale era existența minunilor. În Anglia exista un scriitor care și-a luat sarcina să demoleze, în sfârșit, întreaga idee a minunilor. Numele acestui scriitor scoțian era David Hume și vom discuta mai încolo ideile lui deoarece sunt foarte relevante pentru întreaga noastră filosofie.
Acest manual despre gândirea modernă, de care am mai amintit, „The making of the modern mind", scris în anii '20 de un om caracteristic de luminat, Randall, este foarte precis în citate și în analiza ideilor, însă autorul este el însuși produsul acestor idei. Așadar, pentru el, Hume reprezintă standardul. „În celebrul „Eseu asupra Minunilor", publicat în 1748, el a demonstrat atât de convingător că oamenii inteligenți rareori s-au mai îndoit asupra acestui lucru, și anume că o minune în sensul unui eveniment supranatural care arată divinitatea celui îl realizează, nu poate fi dovedită. Chiar dacă s-ar putea arăta că evenimentele despre care se vorbește au avut loc, că au fost supranaturale și că au fost suficiente pentru a întemeia o religie, este în continuare imposibil de demonstrat."
În acest context, Randall îl citează pe Hume care spune: „nicio mărturie nu este de ajuns pentru a confirma o minune, cu excepția cazului în care o astfel de mărturie ar fi prin falsitatea ei mai miraculoasă decât faptul pe care ar trebui să-l demonstreze... O minune nu poate fi demonstrată niciodată astfel încât să devină baza unei religii... Să presupunem că toți istoricii care au studiat Anglia pică de acord că regina Elisabeta a murit iar după ce a fost îngropată s-a întors pe tron și a condus din nou Anglia. Nu m-aș îndoi de presupusa ei moarte și de toate celelalte circumstanțe care au urmat. Voi susține doar că a fost o moarte înscenată și că nu a fost și nici nu ar fi putut fi reală... Aș mai susține că pungășia și nebunia oamenilor sunt fenomene atât de des întâlnite, încât aș crede mai degrabă că evenimentele cele mai extraordinare provin din conjuncția lor, decât să recunosc o încălcare a legilor naturii. Dar în cazul în care această minune ar fi atribuită oricărei religii... în toate epocile oamenii au fost atât de impresionați de povești ridicole de acest fel, încât tocmai această întâmplare ar fi o dovadă completă a unei înșelăciuni, și ar fi de ajuns pentru toți oamenii de bun simț, nu doar să respingă acest fapt, dar chiar să-l respingă fără alte cercetări... Violările adevărului sunt mai des întâlnite în mărturiile privind minunile religioase, decât în orice altă privință; ... aceasta ar trebui să ne ducă la o concluzie generală, și anume de a nu da vreodată atenția acestor fapte, indiferent de pretențiile false în care sunt înfățișate."

Potrivit acestui filosof, aceasta reprezintă o dovadă concludentă că minunile nu pot exista sau cel puțin nu pot fi demonstrate. Însă, desigur, este evident că el avea o credință foarte puternică pentru a nu crede în minuni. Vom analiza mai târziu de unde provenea această credință și de ce i se părea aceasta ceva atât de evident.
Este modul de gândire pe care îl are toată lumea care scrie cărți din zilele noastre. Unii apărau un pic mai multă religie, alții ceva mai puțină, însă cu toții mergeau în aceeași direcție și anume a debarasării de supranatural. Această întreagă mentalitate s-a impus cu atâta putere încât oamenii nu puteau decât să gândească în astfel de termeni. Vom vedea cum Hume a aplicat același standard și științei, iar rezultatele au fost absolut devastatoare.
Atacul și apărarea religiei
Nu a trecut mult până când însăși această religie a rezonabilității, în care singurul lucru care mai rămânea era un Dumnezeu și ideea că oamenii ar trebui să fie buni – deci, chiar și aceasta a fost atacată, deoarece rațiunea nu este mulțumită până când nu are ceva pe care să-l submineze. Astfel începe atacul, nu doar împotriva supranaturalului, ci împotriva religiei cu totul. Poate spre surprinderea noastră, vom descoperi că doi mari apărători ai religiei sunt Voltaire și Diderot.
La momentul în care s-a pronunțat, Voltaire încă se mai afla pe poziții deiste, în contextul în care mulți gânditori francezi deveniseră materialiști și atei. „Când văd un ceas ale cărui limbi arată ora și minutele, trag concluzia că o ființă inteligentă a aranjat rotițele acestei mașini ca să arate ora. Când văd rotițele corpului uman, trag concluzia că o ființă inteligentă a aranjat aceste organe pentru a fi hrănite timp de nouă luni în pântece, ca ochii să vadă, mâinile să apuce, etc...”, susținea Voltaire. Acesta argument în favoarea existenței lui Dumnezeu poartă denumirea „creația inteligentă”.
Un al doilea argument era acela că trebuie să existe o cauză ultimă a tot ceea ce există. „Exist, deci există ceva. Dacă există ceva, atunci trebuie că a existat ceva din veșnicie. Tot ceea ce există, există fie prin sine, fie și-a primit ființa de la altcineva. (Deja sună ca Toma din Aquino – notă P.S.R.) Dacă există prin sine atunci există din necesitate, a existat întotdeauna din necesitate și este Dumnezeu. Dacă și-a primit ființa de la altcineva, iar altcineva de la un al treilea, cel care și-a primit primul ființa trebuie să fie în virtutea necesității Dumnezeu...”
„Inteligența nu este definitorie pentru materie, deoarece o piatră sau un grăunte nu gândesc. De unde își primesc senzația și gândirea particulele de materie care gândesc și simt? Nu poate fi de la ele însele, deoarece ele gândesc în pofida lor. Nu poate fi de la materie în general, deoarece gândirea și senzația nu aparțin esenței materiei: drept urmare înseamnă că și-au primit aceste daruri din mâinile unei Ființe Supreme inteligente, infinite și cauză a tuturor ființelor.”
Vedeți cum se agață de vechea concepție despre lume. Într-un final afirmă: „Dacă susținem că există Dumnezeu, apar unele probleme; dar dacă susținem opinia contrară atunci apar absurdități.” Mai apoi gânditori de bună credință vor începe să susțină că nu există nicio absurditate în ideea că lumea a evoluat din nimic și așa mai departe. Vom discuta despre evoluție în alt curs.
Voltaire credea chiar în veșnicia sufletului despre care spunea: „fără a încerca să-i induc în eroare pe oameni, se poate spune că avem tot atâtea motive să credem în veșnicia sufletului pe cât avem în a nega veșnicia ființei care gândește.” Bineînțeles că în cazul acesta el nu se bazează pe știință, ci vorbești pe baza vechilor credințe, pe care gânditorii mai radicali deja le dezaprobau și le respingeau.
Odată cu materialiștii și ateii acestei perioade de dinainte de Revoluția Franceză, începem să

observăm unele dintre motivele pentru care întreaga concepție a lumii iluministă a fost distrusă. Întreaga perspectivă iluministă era una optimistă. Era posibil să înțelegi lumea și nu mai exista nicio taină. Chiar și creștinismul era rezonabil